

ИЗВОРНИ НАУЧНИ ЧЛАНАК

# ПРАКСА ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА ПРОТИВ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ У СЛУЧАЈЕВИМА РАТНЕ ШТЕТЕ

Игор Поповић<sup>1</sup>*Правни факултет Универзитета у Бањој Луци*

**Апстракт:** У раду се анализира пракса Европског суда за људска права против Босне и Херцеговине поводом неизвршења судских одлука у случајевима ратне штете. Законодавство које уређује ово питање, а које дозвољава држави да одложи извршење судских одлука на одређено вријеме због разлога очувања финансијске стабилности државе. Међутим, аутор аргументује да је требало детаљније анализирати питање исплате ратне штете у Републици Српској и да садашње законодавство није у складу са Конвенцијом о заштити људских права и основних слобода, прије свега принципом законитости који је развијен у пракси Суда. У том смислу, правни оквир који уређује исплату ратне штете није доступан, довољно јасан, предвидљив и не пружа заштиту од арбитрарног поступања домаћих органа. Због тога се може основано тврдити и да је одлука Суда у предмету *Кнежевић и други против Босне и Херцеговине*, а који се тичао исплате ратне штете могла да буде другачија у смислу да се установи кршење права подносилаца представки.

**Кључне ријечи:** ратна штета, принцип законитости, Конвенција о заштити људских права и основних слобода, Европски суд за људска права, Босна и Херцеговина.

## 1. УВОД

Правне посљедице распада Социјалистичке Федеративне Републике Југославије и оружаног сукоба у Босни и Херцеговини огледају се између осталог и у проблему исплате ратне штете. У питању су случајеви у који-

<sup>1</sup> Мастер права, асистент на Правном факултету Универзитета у Бањалуци, е-пошта: igor.popovic@pf.unibl.org. Овај чланак представља прерађени дио мастер рада, одбрањеног на Правном факултету Универзитета у Београду.

ма су домаћи судови обавезивали државу да исплати повјериоцима (каснијим подносиоцима представки) одређене новчане суме на име накнаде штете настале током оружаног сукоба. С обзиром да су се пред Европским судом за људска права испитивали случајеви исплате ратне штете у Републици Српској (даље: РС), то ће се у раду анализирати законодавство само тог ентитета. Првобитним законским интервенцијама РС је онемогућила потпуну новчану исплату ратне штете и замијенила је исплатом кроз обвезнице. Касније измјене су омогућиле да се повјерилац определијели да ли ће му се дуг исплатити у готовом новцу или кроз обвезнице, али уз различите периоде чекања на исплату.

У тексту ће се управо анализирати такав начин исплате ратне штете. Пракса Европског суда за људска права (даље: ЕСЉП/Суд) у погледу ратне штете је значајна, јер се тај суд први пут сусрео са оваквом врстом потраживања произашлих из оружаног сукоба. Такође, она указује да је држави пружено изузетно широко поље слободне процјене при одлагању извршења пресуда, чиме се донекле излази из оквира ставова из ранијих предмета против других држава, а у погледу неизвршења пресуда у којима је дужник држава. Рад ће указати на то да је Суд, чини се, требало да детаљније анализира позитивноправни оквир исплате ратне штете. Могло би се рећи да би таква анализа могла довести и до супротног закључка – повреде права подносилаца представки. Напослјетку, указаће се и да је протеком времена Суд досуђивао мање новчане износе на име накнаде подносиоцима представки у овим предметима.

## 2. РАТНА ШТЕТА И ПРАКСА ЕСЉП

### 2.1. Уопштено

Када се говори о предметима ратне штете пред ЕСЉП, треба имати у виду да таква штета обухвата материјалну и нематеријалну штету која је настала током ратних дејстава у БиХ, а коју су махом судови у РС досудили оштећеним лицима.

Поред БиХ, питање накнаде штете настале током оружаног дејстава је било актуелно и у Хрватској, а имајући у виду оружани сукоб који се догодио у тој држави. Због различитог карактера сукоба у Хрватској, различитог правног оквира државе Хрватске и услова у којима је стекла независност, није могуће у потпуности компарирати ово питање између БиХ и Хрватске. Ипак, чини се корисним у кратким цртама указати како се Хрватска одредила према овом проблему. Увиђајући да би исплата овак-

ве штете довела до великог оптерећења државе, хрватски законодавац је усвајањем нових и измјеном постојећих прописа, веома сузио могућност наплате штете настале током оружаног сукоба од државе Хрватске. Прописано је да уколико је штета настала усљед *ратних дејстава* нема одговорности државе Хрватске, док у случају *терористичког акта* постоји објективна и ограничена одговорност државе. У пракси, највећи проблем је био доказати шта је узрок штете – ратна дејства или терористички акт.<sup>2</sup> Ово указује да је Хрватска нетом након окончања сукоба ограничила могућност да појединци од ње наплате штету настала током оружаног сукоба<sup>3</sup>, за разлику од РС која то није учинила.

Ипак, због великог броја пресуда којима се налагала исплата ове штете, РС је одложила (али не и онемогућила или ограничила) њихово извршење 2002. године.<sup>4</sup> Касније, 2004. године, доноси се посебан закон<sup>5</sup> којим се исплата ове штете врши путем обвезница. Посебном одлуком<sup>6</sup>, наложена је исплата ратне штете у десет годишњих рата у периоду од 2014. до 2023. године. Лице које не буде хтјело да чека исплату до 2023. године, могло је да прода обвезнице, за цијену од око 45% од номиналне вриједности.<sup>7</sup> Тренутно важећи закон који регулише ову област јесте *Закон о унутрашњем дугу*<sup>8</sup> (даље: ЗУД).

2 Упоред. Z. Zrilić, „Odgovornost za ratnu štetu i štetu nastalu uslijed terorističkog akta“, *Hrvatska pravna revija*, 2004/03; Jasna Brežanski, „Ratna šteta prouzročena terorističkim aktom“, u *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, Vol. 27, br.1 (Rijeka: Pravni fakultet, 2006), 575-609; Maja Bukovac Puvača, „Odgovornost Republike Hrvatske za štetu prouzročenu terorističkim aktom“, u *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, Vol. 27, br.1 (Rijeka: Pravni fakultet, 2006), 267-306. ЕСЈП није имао прилику да одлучи о питању да ли је предметно законодавство у Хрватској у складу са ЕКЈП, али је одлучивао о случајевима који се посредно дотичу ратне штете. Вид. случајеве *Kutić v. Croatia*, представка бр. 48778/99, пресуда од 01. марта 2002. године и *Cindrić and Bešlić v. Croatia*, представка бр. 72152/13, пресуда од 06. септембра 2016.

3 *Законом о измјени Закона о обвезним односима*, „Народне новине“, бр. 7/96 је било прописано да се бришу раније одредбе о одговорности државе за штету насталу усљед терористичких аката и да се прекидају поступци покренути против Хрватске ради накнаде такве штете. Поступци су требало да се наставе након доношења посебног прописа.

4 *Закон о одлагању од извршења судских одлука на терет средстава буџета Републике Српске по основу исплате накнаде материјалне и нематеријалне штете настале усљед ратних дејстава и по основу исплате старе девизне штедне*, „Службени гласник РС“, бр. 25/02, 51/03.

5 *Закон о утврђивању и начину измирења унутрашњег дуга Републике Српске*, „Службени гласник РС“, бр. 63/04, 47/06, 17/08, 64/08, 34/09.

6 *Одлука о емисији обвезница Републике Српске за измирење обавеза по основу материјалне и нематеријалне штете настале у периоду ратних дејстава од 20. маја 1992. до 19. јуна 1996. године*, „Службени гласник РС“, бр. 62/08.

7 Вид. детаљније *Čolić and Others v. Bosnia and Herzegovina*, представке бр. 1218/07, 1240/07, 1242/07, 1335/07, 1368/07, 1369/07, 3424/07, 3428/07, 3430/07, 3935/07, 3940/07, 7194/07, 7204/07, 7206/07, 7211/07, пресуда од 20. октобра 2009, ставови 10-12. Упоред. о законском регулисању исплате ратне штете и Љиљана Мијовић, *Босна и Херцеговина пред Европским судом за људска права* (Бањалука: 2014), 169-174.

8 „Службени гласник РС“, бр. 1/12, 28/13, 59/13.

## 2.2. Предмети ратне штете пред ЕСЈП

Због оваквог стања ствари, велики број грађана остаје без могућности да наплати своје потраживање, те улажу представке ЕСЈП-у. Први овакав случај је био случај *Чолић*<sup>9</sup> у којем су утврђене повреде чл. 6 ЕЛЈКП и чл. 1 Протокола 1 уз ЕКЈП. Пресуде које су подносиоци представке издејствовали у своју корист нису извршене по неколико година (четири и више), те је ЕСЈП утврдио повреду наведених чланова, а као разлог навео је претјерано дуг период чекања и законско мијешање у права појединаца издавањем обвезница, а на начин како је горе описано. Детаљна анализа законских рјешења је изостала. Испоставило се да је она, ипак, била неопходна. Тако је у случају *Игњатић*<sup>10</sup> прихваћен став Уставног суда БиХ да држава нема право да обавезе неко лице да прихвати исплату у обвезницама, умјесто готовинске исплате, а како је то наложено пресудом.<sup>11</sup> Ово је изузетно важан став, јер спречава државу да готовинску исплату замијени исплатом у обвезницама, те је неопходно оставити могућност избора. Уколико се лице одлучи за готовинску исплату, држава може да пролонгира исплату за одређени временски рок.

Треба рећи и то да је пред ЕСЈП било случајева у којима су повјериоци прихватили исплату у обвезницама и на тај начин је дуг према њима био исплаћен (мањим дијелом кроз готовину, а већим кроз обвезнице). Управо се то десило у случају *Рунић*, али је и тада утврђена повреда права гарантованих ЕКЈП, управо због дугог чекања на исплату.<sup>12</sup> Без обзира што је лице било исплаћено, оно је задржало статус жртве искључиво због претјерано дугог рока исплате. Ово говори о томе да је исплата ратне штете у РС, била проблематична са два аспекта: 1) законски начин уређења исплате (обавезивање лица да им се исплата врши путем обвезница) и 2) предуго чекање на исплату, када су лица прихватила исплату на начин како је то предвиђао национални закон.

Касније, 2015. године, донесена је пресуда у случају *Ђурић*<sup>13</sup> у којој је утврђена повреда права, али из образложења произлази да је држава усклонила законодавство са ЕКЈП. Суду је једино споран био рок готовинске

9 *Ibid.*

10 *Ignjatić and Others v. Bosnia and Herzegovina*, представке бр. 6179/08, 12453/10, 17809/10, 17208/11, пресуда од 15. јануара 2013.

11 *Ibid.*, став 17.

12 *Runić and Others v. Bosnia and Herzegovina*, представке бр. 28735/06, 44534/06, 48133/06, 1474/07, 48205/07, 48206/07, 48211/07, 48234/07, 48251/07, 55672/07, 4244/08, 4581/08, 9954/08, 14270/08, 14283/08, 17165/08, 17727/08, 20841/08, 30890/08, 34354/08, 34361/08, 37854/08, 39190/08, 39197/08, 39207/08, 47248/10, 47314/10, пресуда од 15. новембра 2011, ставови 15-16.

13 *Đurić and Others v. Bosnia and Herzegovina*, представке бр. 79867/12, 79873/12, 80027/12, 80182/12, 80203/12, 115/13, пресуда од 20. јануара 2015.

исплате. Наиме, у складу са тада важећим законом (као и сада) исплате ратне штете су биле могуће кроз обвезнице, али и готовину. Рок готовинске исплате је био предуг, јер је са тада важећим прописима износио *двадесет година* од дана када је захтјев повјериоца примљен у Министарство финансија РС (даље: МФ РС). Истовремено, ЕСЉП је похвалио рок који је раније био важећи, а то је рок од тринаест година.<sup>14</sup>

Чини се да је тачка на проблем ратне штете у БиХ стављена у случају *Кнежевић*<sup>15</sup> који је пресуђен 2017. године, гдје је ЕСЉП био мишљења да нема повреде права гарантованих ЕКЉП, јер је у РС 2016. године донесен *План исплате обавеза по основу материјалне и нематеријалне штете настале у периоду ратних дејстава од 20. маја 1992. године до 19. јуна 1996. године, које се измирују у готовини* (даље: План 2016), којим је враћен рок готовинске исплате на тринаест година од дана запримања захтјева у МФ РС, а што се закључује из образложења ове пресуде. Стога је држави дозвољено да исплату ове врсте дуга изврши путем обвезница или готовине, у зависности од избора лица, с тим да ће готовинска исплата бити пролонгирана на период од тринаест година од дана запримања пријаве у МФ РС, а рок доспијећа обвезница је тринаест година. Такође, исплата обвезница вршиће се у десет једнаких рата, са три године одложеног периода плаћања.

### 2.3. Критички осврт на законодавство и ставове ЕСЉП

Горе наведени начин исплате ратне штете, захтијева детаљнију анализу, јер се чини да је она изостала у образложењу пресуда ЕСЉП, поготово у посљедња два случаја (*Ђурић и Кнежевић*).

Треба имати у виду да су многа лица добила правоснажне пресуде до 2002. године, као године када је БиХ приступила Савјету Европе. Они који нису, рекло би се, с правом, прихватили начин отплате како је то држава раније предвиђала и правно се борили за своја права, чекали су до 2016. године да се законодавство коначно усклади са ЕКЉП, а како је закључио Суд у случају *Кнежевић*. То значи да су нека лица до момента доношења Плана 2016, чекала пуних *четрнаест година* на извршење пресуда! Ако се томе дода рок од тринаест година, почев од 2016. године, а како је прописано Планом 2016, онда долазимо до потенцијалне бројке од *двадесетседам година*. Стога, тешко да било какве посебне околности могу да оправдају овај рок. Ово поготово ако се има у виду да је сама РС, својим

<sup>14</sup> *Ibid.*, ставови 16-17, 31.

<sup>15</sup> *Knežević and Others v. Bosnia and Herzegovina*, представка бр. 15663/12, пресуда од 14. марта 2017.

законодавством омогућила овако високи дуг.<sup>16</sup> У ову временску рачуницу може се додати још и чињеница да су штете поводом којих су се и водили спорови, настајале у периоду од 1992. године до 1995. године. Дакле, могуће је да ће неко, од момента настанка штете, па до исплате накнада те штете, чекати *тридесет година* (sic!). За похвалу је то што је РС оставила широку могућност наплате штете настале током оружаног сукоба, али ако појединац треба да, теоретски гледано, чека чак и до двадесетседам година на извршење пресуде у његову корист, онда је такво право наплате више илузорно, а не стварно.

Сљедећа нејасноћа Плана 2016 тиче се чињенице да он прописује два рока за извршење пресуде: (1) пресуде које су достављене у МФ РС у 2004. години и уз које је достављена комплетна остала потребна документација, а код којих кашњење извршења у моменту доношења пресуде у случају *Ђурић* износи десет и више година, биће извршене *током 2016. године*; (2) пресуде уз које се касније достави сва потребна документације биће извршене *без одлагања*.<sup>17</sup> Сматрамо да нема разлога прописивати два различита рока. Суд је у пресуди у случају *Ђурић* јасно рекао да се све пресуде код којих кашњење износи десет и више година имају извршити без одлагања.<sup>18</sup> Стога, овај став има општи и *pro futuro* карактер, јер из њега не произлази да се само оне пресуде, код којих кашњење до момента доношења пресуде у том предмету износи десет година, треба да изврше без одлагања. Додатну конфузију у временски рок за извршење доноси сам ЕСЈП, који у ставу 15. пресуде у случају *Кнежевић*, образлажући да нема повреде права подносилаца представки, наводи да План 2016, „осигурава извршење коначних пресуда *без даљег одгањања* (прим И.П.) у предметима у којима је у *вријеме доношења пресуде Ђурић* [...] *већ дошло до кашњења дужег од десет година* (прим И.П.)“<sup>19</sup>. Сада је нејасно – који су то временски стандарди уведени Планом 2016: (1) извршење током 2016. године и извршење без одлагања, али не у току 2016. године, или (2) само извршење *без одлагања*. Чини се да ова нејасност у образложењу пресуде у случају *Кнежевић*, говори у прилог томе да ЕСЈП није разјаснио начин исплате ратне штете у РС.

План 2016 наводи да је релевантно и да се достави сва документација (не наводи се шта чини ту документацију) у МФ РС. Најважнији дио те до-

16 Сам Суд је ово примјетио и нагласио да је „управо правни систем Републике Српске омогућио настанак тако великог броја пресуда којима је досуђена ратна штета: парнични поступци за ратну штету покренути су према општим прописима за накнаду штете“. Вид. *Ђурић*, став 30.

17 *Кнежевић*, став 11.

18 *Ђурић*, став 47.

19 *Кнежевић*, став 15.

кументације би требало да буде пресуда. Међутим, процедура достављања правоснажних пресуда у МФ РС није јасно прописана. Уредбом Владе РС која је донесена на основу ЗУД, прописано је да се потраживање из правоснажне судске одлуке, евидентира у базу података код МФ РС по редослиједу запримања тих одлука од судова<sup>20</sup>, а и ЗУД прописује обавезу судова да доставе пресуде<sup>21</sup>. Закључује се да је суд надлежан за достављање пресуда. Такође, из Плана 2016 види се и да је битан датум запримања у МФ РС одлуке од стране суда, јер ће се према том датуму правити евиденција, а што се неко лице прије нађе у евиденцији, прије ће добити исплату, било путем обвезница, било путем готовине. Нејасно је како и у којем тренутку суд треба да достави пресуде и рјешења о извршењу. Да ли то треба учинити одмах по правоснажности пресуда или по добијању приједлога за извршење или касније, на захтјев странака или можда било када током извршног поступка? Који год рок био, јасно је да појединци нису имали могућност да утичу на достављање пресуде МФ РС, већ је то зависило *искључиво од судова*. Из овога слиједи да постоји могућност да су пресуде које су раније донесене и раније био поднесен приједлог за извршење, достављене у МФ РС након других пресуда које су касније донесене и касније био поднесен приједлог за извршење. Ово нарочито, јер нигдје није прописана обавеза поштовања временског првенства – пресуде које су раније постале правоснажне имају предност у достављању над пресудама које су касније постале правоснажне. Стога, у зависности од активности судова, може се доћи у ситуацију да раније донесене пресуде не буду раније достављене у МФ РС и евидентирани у њихову базу, а без кривице повјерилаца. На тај начин је отворена могућност арбитражног поступања на штету појединих повјерилаца.

Уколико се има у виду да ограничења сваког права из ЕКЉП треба да буду учињена на основу закона, при чему закон треба да посједује одређене квалитете (доступност, јасност, предвидљивост и неарбитражност) онда се закључује да правни оквир којим је регулисана исплата ратне штете не испуњава потребне квалитете. Он је *нејасан*, јер не прописује јасно поступак достављања пресуда у МФ РС, а што је кључно за остваривање права појединаца, поготово према Плану 2016. Појединац на тај начин не може да буде сигуран када ће суд самостално да достави потребну документацију у МФ РС. Такође, како је наведено, нема јасне гаранције да се при достављању пресуда или рјешења о извршењу треба поштовати времен-

20 Чл. 5 ст. 1 Уредбе о начину и роковима верификације појединачних потраживања на основу материјалне и нематеријалне штете настале у периоду ратних дејстава од 20. маја до 20. јуна 1996. године, „Службени гласник РС“, бр. 107/12, 103/13.

21 Чл. 11 ст. 2 ЗУД.

ско првенство – раније донесене пресуде треба да се доставе раније у МФ РС, а које је једино логично рјешење.

Када је ријеч о готовинској исплати, треба имати у виду да је ЗУД само почетни корак, а да се тек кроз План 2016 јасно види како се може очекивати наплата. Како План 2016 директно утиче на права повјерилаца, онда се он има сматрати *законом* у смислу ЕКЉП.<sup>22</sup> Међутим, овдје није испуњен ни услов *доступности закона*, јер План 2016 није доступан јавности. Он није објављен у службеном гласилу, нити је на други начин учињен доступним. Како је речено, пракса ЕСЉП је јасна да сваки *закон* треба да буде доступан (објављен) како би лица на која се он односи имала увид у њега.<sup>23</sup> Не само да План 2016 није објављен, него ни странкама није дозвољен увид у њега, већ они једино могу да добију информацију од МФ РС када је планирана исплата њихових потраживања.<sup>24</sup> Даље, План 2016 не пружа ни заштиту од *арбитрарног понашања*. У том смислу, ЕСЉП наводи да „домаћи закон треба да пружи мјеру правне заштите против арбитрарног мијешања јавних власти у права гарантована Конвенцијом“.<sup>25</sup> Стога, ако закон пружа одређеном органом дискрецију, он у исто вријеме треба да одреди обим такве дискреције.<sup>26</sup> Евидентно је да овако уређен План 2016 отвара врата арбитрарном поступању државе, јер ако лице нема увида у План 2016, оно нема ни могућност провјере да ли је дошло до одређене злоупотребе (нпр. да ли ће прије њега на наплату доћи неко друго лице, чији је предмет касније достављен у МФ РС).<sup>27</sup> Логична последица је и то да лице нема могућност да се жали на распоред исплате предвиђен Планом 2016 и сходно томе није успостављен дјелотворан правни лијек како то налаже чл. 13 ЕКЉП.

22 Појам закона обухвата различите опште правне акте :устав, закони, подзаконски акти, чак и правила из судске праксе. Упоред. S. Greer, *The margine of appreciation: interpretation and discretion under the European Convention on Human Rights*, Council of Europe Publishing, Strasbourg 2000, 16. Наведено према Виолета Беширевић *et al.*, *Коментар Конвенције за заштиту људских права и основних слобода* (Београд: Службени гласник 2017), 230, фн. 979; Драгољуб Поповић, *Европско право људских права* (Београд: Службени гласник, 2012), 282; David Harris, Michael O'Boyle, Edward Bates, Carla Buckley, Paul Harvey, Michelle Lafferty, Peter Cumper, Yutaka Arai, Heather Green, *Harris, O'Boyle, and Warbrick: Law of the European Convention on Human Rights* (Oxford: Oxford University Press, 2014), 506

23 Упоред. *Shimovolos v. Russia*, представка бр. 30194/09, пресуда од 21. јуна 2011, ставови 69-71.

24 Потврда ових информација добијена је телефонским путем од самог МФ РС.

25 *Liu Liu v. Russia*, представка бр. 42086/05, пресуда од 06. децембра 2007, став 56.

26 *Ibid.*,

27 У протеклом периоду у медијима се извјештавало о наводним злоупотребама код исплате ратне штете, у смислу да су поједина лица добила пуну готовинску исплату у кратком временском периоду, док су други били присиљени да чекају редован ток исплате. Вид. <http://www.blic.rs/vesti/republika-srpska/srusene-tarabe-skuplje-od-ljudskog-zivota/q217f1j>, *asp.*, 27. новембра 2017, 17:45.



Може се тврдити и да је План 2016 требало да буде објављен не само ради испуњавања услова законитости из ЕКЉП, већ и из разлога што је он у суштини општи правни акт. Из образложења пресуда из случаја *Кнежевић* евидентно је да је његов домет општег карактера и да, сходно томе, садржи опште правне норме. Ово из разлога што се њиме прописују износ годишње каматне стопе за исплате *свих* пресуда, као и рокови када ће домаће пресуде бити исплаћене.<sup>28</sup> Наведено имплицира да је овдје ријеч о општем правном акту и општим правним нормама.<sup>29</sup> Имајући ово у виду, као и чл. 109 Устава Републике Српске, који прописује да општи правни акти могу да ступе на снагу најраније осмог дана од дана објављивања, онда има основа да се закључи да је План 2016 противан Уставу РС.

Због свега наведеног, ЕСЉП је требало дубље да анализира прописе за исплату ратне штете, а на основу чега би закључио да и садашњи правни оквир (укључујући План 2016) не испуњава све стандарде који су заузети раније у његовој пракси.

### 3. ДОДИЈЕЉИВАЊЕ НОВЧАНЕ НАКНАДЕ

Сада ће се укратко анализирати и како је ЕСЉП додијељивао новчану накнаду подносиоцима представки у поменутих случајевима. Разлог за то јесте чињеница, да новчани износи додијељени у овим случајевима варирају и нејасно је „колико то кошта“ једна година кашњења у извршењу пресуда у погледу ратне штете у БиХ. Свакако да треба имати на уму да ЕСЉП има дискреционо право приликом одлуке да ли да се због повреде људских права додијели новчана накнада и у ком износу. Међутим, и дискреционо право има границе како се не би зашло у сферу арбитрарности, а један од показатеља граница слободне процјене ЕСЉП јесте и додијељивање уједначеног новчаног износа за истоврсне случајеве.

У случају *Чолић* (пресуда донесена новембра 2009. године) досуђен је износ од 1.500 ЕУР по представци.<sup>30</sup> Домаће пресуде су постале правоснажне у периоду од 2001. до 2005. године.<sup>31</sup> Међутим, као почетак рачунања узима се датум приступања БиХ Савјету Европе, а то је април 2002. године. То значи да је до одлуке ЕСЉП пролазило од седам до четири го-

<sup>28</sup> *Кнежевић*, ставови 11 и 15.

<sup>29</sup> О општој и појединачној правној норми, као и општем и појединачном правном акту упоред. Радомир Лукић, Будимир Кошутуић, Драган Митровић, *Увод у право* (Београд: Службени гласник, 1999), 427, 457; Гордана Вукадиновић, Радивој Степанов, *Теорија државе и права* (Нови Сад: 2003), 257-258, 316; Снежана Савић, *Основи права* (Бањалука: 2005), 253.

<sup>30</sup> *Čolić*, ставови 19-21.

<sup>31</sup> *Ibid.*, став 6.

дине, али је независно од тога исти износ додијељен за сваку представку, што износи од *сса* 215 ЕУР до 375 ЕУР по години. У предмету *Ђурић* (одлука из јануара 2015. године) пресуде су постале правоснажне у периоду од 2000. до 2009. године<sup>32</sup>, а по представци је досуђен износ од 1.000 ЕУР на име нематеријалне штете<sup>33</sup>. Накнада по години кашњења износи од *сса* 77 ЕУР до *сса* 167 ЕУР, што је више него дупло мање него у случају *Чолић*. Ово указује да је тешко разазнати какав је ЕСЈП имао критериј за истоврсне случајеве при одређивању накнаде нематеријалне штете у складу са чл. 41 ЕКЈП. Разлози за то нису наведени, али је видљиво да је протеклом времена износ накнаде постајао све нижи. Вјероватно је увиђено да је број предмета у случају ратне штете огроман и да би додијељивање виших новчаних накнада додатно оптеретило буџет државе, односно ентитета.

#### 4. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Многе посљедице оружаног сукоба у Босни и Херцеговини трају и данас. Једна од њих јесте и проблем исплате ратне штете. Увидјевши да би исплата ове штете довела до потенцијалне финансијске нестабилности, РС је покушала да законским интервенцијама прво спријечи, па онда одложи готовинску исплату тих дугова како је наложено судским одлукама. Добрим дијелом је у томе и успјела, а и сам ЕСЈП је такав начин исплате *per se* сматрао компатибилним са ЕКЈП. Дакле, за Суд није било спорно да ли држава уопштено говорећи може да одложи готовинску исплату или да понуди алтернативни начин исплате (кроз обвезнице). Спорно је било докле сеже право државе да временски одложи извршење пресуда. ЕСЈП је био става да се исплата ратне штете у готовини (како је то и наложено судском пресудом) може извршити са одлагањем до, хипотетички гледано, чак и *двадесетседам година* од доношења правоснажних пресуда, тј. од приступања БиХ Савјету Европе. Уколико се погледа ранија пракса против других држава поводом неизвршења домаћих пресуда у којима је држава дужник<sup>34</sup>, онда се види да је у случају ратне штете остављено доста веће

<sup>32</sup> *Ђурић*, став 5.

<sup>33</sup> *Ibid.*, став 39.

<sup>34</sup> У предметима против Русије, ЕСЈП је нашао да је одлагање од *четири године* (*Burdov (no. 2) v. Russia*, представка бр. 33509/04, пресуда од 15. јануара 2009) до нешто мање од *једанаест година* (*Teteriny v. Russia*, представка бр. 11931/03, пресуда од 30. јуна 2005) неразумно дуго. У предметима против Украјине периоди неизвршења од *годину дана и четири мјесеца* (*Zubko and Others v. Ukraine*, представке бр. 3955/04, 5622/04, 8538/04, 11418/04, пресуда од 26. априла 2006), *годину дана, два мјесеца и осам дана* (*Shmalko v. Ukraine*, представка бр. 60750/00, пресуда од 20. јула 2004), па до *четири године* (*Voytenko v. Ukraine*, представка бр. 8966/02, пресуда од 29. јуна 2004) су сматрани неразумно дугим.

поље слободне процјене држави. Који су разлози за овакво различито поступање? Рекли бисмо да се они огледају у томе што су потраживања ратне штете проистекла из оружаног сукоба, а што није био случај у предметима против других држава, као и чињеници да је износ државног дуга по овом основу изузетно висок, баш као и велики број пресуда против РС<sup>35</sup>. Ипак, и поред ових разлога, тешко се одупријети дојму да се у том правцу отишло предалеко у корист државе, а на штету појединаца, поготово ако имамо на уму природу права признатих домаћим пресудама. Додатно, чини се и да је нејасан критериј додијеливања новчане накнаде, али се и ту ишло на руку држави. Једноставно речено, вријеме је показало колико је питање неизвршења судских пресуда обимно и ЕСЉП је почео досуђивати све нижу и нижу накнаду, а с циљем да мање оптерети државу.

## ЛИТЕРАТУРА

### УЦБЕНИЦИ, МОНОГРАФИЈЕ И ЧЛАНЦИ:

- Harris, David, O'Boyle, Michael, Bates, Edward, Buckley, Carla, Harvey, Paul Lafferty, Michelle, Cumper, Peter, Arai, Yutaka, Green, Heather. *Harris, O'Boyle, and Warbrick: Law of the European Convention on Human Rights*. Oxford: 2014.
- Brežanski, Jasna. „Ratna šteta prouzročena terorističkim aktom“, у *Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, Vol. 27, br.1. Rijeka: Pravni fakultet, 2006, 575-609.
- Mijović, Ljiljana. *Bosna i Hercegovina pred Evropskim sudom za ljudska prava*. Бањалука: 2014.
- Vukovac Puvača, Maja. „Odgovornost Republike Hrvatske za štetu prouzročenu terorističkim aktom“, у *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, Vol. 27, br.1. Rijeka: Pravni fakultet, 2006, 267-306.
- Беширевић, Виолета, Славољуб Царић, Марија Драшкић, Владимир Ђерић, Горан П. Илић, Иван Јанковић, Едо Корљан, Ивана Крстић, Танасије Маринковић, Татјана Папић, Драгољуб Поповић. *Коментар Конвенције за заштиту људских права и основних слобода*. Београд: 2017.
- Zrilić, Zrinko. „Odgovornost za ratnu štetu i štetu nastalu uslijed terorističkog akta“, *Hrvatska pravna revija*, br. 3, (2004).
- Вукадиновић, Гордана, Радивој Степанов. *Теорија државе и права*. Нови Сад: 2003.
- Поповић, Драгољуб. *Европско право људских права*. Београд: 2012.
- Лукић, Радомир, Будимир Кошутинић, Драган Митровић. *Увод у право*, Београд: 1999.
- Савић, Снежана. *Основи права*. Бањалука: 2005.

<sup>35</sup> У једном тренутку било је 9.000 пресуда против РС у предметима ратне штете. Вид. *Đurić*, став 30.

## СУДСКА ПРАКСА:

- *Ališić and Others v. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and Former Yugoslav Republic Macedonia*, представка бр. 60642/08, пресуда од 16. јула 2014
- *Burdov v. Russia (no. 1)*, представка бр. 59498/00, пресуда од 07. маја 2002. године.
- *Cindrić and Bešlić v. Croatia*, представка бр. 72152/13, пресуда од 06. септембра 2016. године.
- *Čolić and Others v. Bosnia and Herzegovina*, представке бр. 1218/07, 1240/07, 1242/07, 1335/07, 1368/07, 1369/07, 3424/07, 3428/07, 3430/07, 3935/07, 3940/07, 7194/07, 7204/07, 7206/07, 7211/07, пресуда од 20. октобра 2009. године
- *Đurić and Others v. Bosnia and Herzegovina*, представке бр. 79867/12, 79873/12, 80027/12, 80182/12, 80203/12, 115/13, пресуда од 20. јануара 2015. године.
- *Ignjatić and Others v. Bosnia and Herzegovina*, представке бр. 6179/08, 12453/10, 17809/10, 17208/11, пресуда од 15. јануара 2013. године.
- *Knežević and Others v. Bosnia and Herzegovina*, представка бр. 15663/12, пресуда од 14. марта 2017. године.
- *Kutić v. Croatia*, представка бр. 48778/99, пресуда од 01. марта 2002. године.
- *Liu Liu v. Russia*, представка бр. 42086/05, пресуда од 06. децембра 2007
- *Runić and Others v. Bosnia and Herzegovina*, представке бр. 28735/06, 44534/06, 48133/06, 1474/07, 48205/07, 48206/07, 48211/07, 48234/07, 48251/07, 55672/07, 4244/08, 4581/08, 9954/08, 14270/08, 14283/08, 17165/08, 17727/08, 20841/08, 30890/08, 34354/08, 34361/08, 37854/08, 39190/08, 39197/08, 39207/08, 47248/10, 47314/10, пресуда од 15. новембра 2011. године.
- *Shimovolos v. Russia*, представка бр. 30194/09, пресуда од 21. јуна 201
- *Shmalko v. Ukraine*, представка бр. 60750/00, пресуда од 20. јула 2004. године.
- *Teteriny v. Russia*, представка бр. 11931/03, пресуда од 30. јуна 2005. године.
- *Voitenko v. Ukraine*, представка бр. 8966/02, пресуда од 29. јуна 2004. године

## Прописи и остали извори:

- *Закон о одлагању од извршења судских одлука на терет средстава буџета Републике Српске по основу исплате накнаде материјалне и нематеријалне штете настале усљед ратних дејстава и по основу исплате старе девизне штетне*, Службени гласник РС, бр. 25/02, 51/03.
- *Закон о почетном билансу стања у поступку приватизације државног капитала у банкама*, Службени гласник РС, бр. 2498, 70/01.
- *Закон о унутрашњем дугу*, Службени гласник РС, бр. 1/12, 28/13, 59/13.
- *Закон о утврђивању и начину измирења унутрашњег дуга Републике Српске*, Службени гласник РС, бр. 63/04, 47/06, 17/08, 64/08, 34/09.
- *Закон о утврђивању и начину измирења унутрашњих обавеза Федерације Босне и Херцеговине*, Службене новине ФБиХ, бр. 66/04, 49/05, 35/06, 31/08, 32/09, 65/09, 42/11, 35/14.

- *Закон о утврђивању и реализацији потраживања грађана у поступку приватизације, Службене новине ФБиХ, бр. 27/97, 8/99, 45/00, 54/00, 32/01, 27/02, 57/03, 44/04.*
- *Уредба о начину и роковима верификације појединачних потраживања на основу материјалне и нематеријалне штете настале у периоду ратних дејстава од 20. маја до 20. јуна 1996. године, Службени гласник РС, бр. 107/12, 103/13.*
- [http://www.blic.rs/vesti/republika-srpska/srusene-tarabe-skuplje-od-ljudskog-zivota/q217f1j, asp.](http://www.blic.rs/vesti/republika-srpska/srusene-tarabe-skuplje-od-ljudskog-zivota/q217f1j.asp), 27. новембра 2017, 17:45.

## OLD FOREIGN SAVINGS AND WAR DAMAGES: EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS CASE-LAW AGAINST BOSNIA AND HERZEGOVINA

Igor Popović, LL.M<sup>36</sup>

*University of Banjaluka, Faculty of Law*

**Abstract:** *The paper deals with the case-law of the European Court of Human Rights against Bosnia and Herzegovina in cases of domestic judgments non-enforcement regarding old foreign savings and war damages. The author analyzes the Court's reasoning and domestic legislation that allows the state to postpone enforcement of a domestic judgment in these cases. It can be concluded that the state's financial stability is the reason for the enforcement delay of these judgments. Author argues that the Court has not analyzed with enough scrutiny these issues and that the current legislation is not in accordance with the lawfulness principle of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. In this sense, the legislation is not accessible, clear enough and predictable and it does not provide for protection against arbitrariness of domestic authorities. Therefore, the Court's decision in the Knežević and Others against Bosnia and Herzegovina case should have different outcome – violation of human rights.*

**Key words:** *war damages, old foreign savings, lawfulness principle, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, European Court of Human Rights.*

---

36 \* Teaching assistant at the University of Banjaluka, Faculty of Law, e-mail: igor.popovic@pf.unibl.org. The following paper is based on the one part of my LL.M. thesis, which I completed at the Faculty of Law of University of Belgrade.